

Adalékok a három keszthelyi patika történetéhez

Két Oroszlán, Őrangyal, Szent Antal

A patika kifejezés először a Bécsi Kódexben (1450 körül) jelent meg és az apotheca szóból származtatják kialakulását - írja Dr. Gyarmati Györgyné a rendeki patika történetét feldolgozó rövid, összegző munkájában. A latin patika terminus technikus minden bizonnyal az ógörög apotheke (~raktár, lerakat) szó átvétele. II. Frigyes 1241-ben rendezte az orvosi és gyógyszerészi gyakorlatot, amikor is kötelezően szétválasztotta e két szakmát. Ez volt a gyógyszerészi (és orvosi) önállósulás kezdete. Mária Terézia 1743-ban rendelkezett a vármegyéenként egy patika alapításáról, aminek eredményeképpen 1747-ben negyvennyolc,¹ a század végén már százkilencvenhárom vármegyei, városi, szerzetesi patika működött.² Zala vármegye első gyógyszertárát Nagykanizsán, a ladislaita tartományhoz³ tartozó nagykanizsai ferences szerzetesek alapították és 1714-ben már bizonyosan üzemelt.⁴

Festetics Kristóf képe a keszthelyi kastély családi arcképcsarnokában

¹ Ernyey József a XVIII. század derekára 150-re becsülte a vármegyei, városi és szerzetesi patikák számát, a gyógyszerészek számát pedig 100 főre. Perényi József 1971-ben – saját kutatásai alapján – kétségbe vonta Ernyey József adatait és a gyógyszerészek számát 200-ra tette.- írja Kapronczay Károly: A hazai gyógyszerészképzés kezdetei című munkájában. In: Fejezetek a magyar gyógyszerészet történetéből. A Magyar Tudománytörténeti Intézet Tudományos Közleményei 95. Budapest, 2016. 69

² Dr. Gyarmati Györgyné: A Rendeki Patika története 1899-től napjainkig. (http://rendekipatika.hu/rendeki_patika_tortenet.html)

³ A ferences rend egyik rendtartománya.

⁴ Blázy Árpád: A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Zala megyében 1711-1847. = Zalai Gyűjtemény 1., Zalaegerszeg, 1974. (továbbiakban: Blázy, 1974.) 28

Keszthely első, Zala megye második patikáját Festetics Kristóf alapította, valószínűleg a XVIII. század közepén.⁵ Erre utal az az 1780-ból származó jelentés, amelyben a ferencesek gárdiánja „*az emlékezésre méltó nagyságos Festetics Kristóf Úr által alapított keszthelyi gyógyszerár*”-ról ír.⁶ Üzemeltetésével a ferences barátokat bízták meg, ám valószínű, hogy 1748-1789 között a tulajdonjog is őket illette.⁷ Nem véletlenül esett a választás a ferencesekre azon túl is, hogy Keszthelyen már volt rendházuk. Ugyanis a nyugati keresztény szerzetesrendek majdnem mindegyike – a bencések, domonkosok, ciszterciek, a lovagrendek, később a kolduló ferencesek – tartott fenn patikát, foglalkozott a betegápolás „klasszikus” formájával.⁸

Az egykori ferences rendház mai képe, vélhetően az egykori patika befalazott bejárati ajtajával

A ferences patika a rendház (ma: Fő tér 10.) földszinti traktusában volt, az akkori Marktplatzra nyíló ablakokkal és bejárattal. (Ezek a nyílászárók befalazva, a volt rendház és a Fő tér felújításáig láthatóak voltak az épületen.)⁹ Sokáig ez az egyetlen gyógytár szolgálta ki a keszthelyi és környékbeli rászorulókat. Érdekes adalékkal szolgál Blázy Árpád, aki a patika történetét dolgozta fel 1867-ig¹⁰: „*A főúri család és az uradalom alkalmazottai számára a gyógyszerár hitelbe adta a gyógyszereket, melyek receptjeit időnként összegyűjtve az uradalomhoz kiegyenlítésre benyújtották.*”¹¹

⁵ Oláh Gyula dr. szerint 1745-ben. In: Oláh Gyula: Az egészségügyi személyzet és a gyógyszerárak statisztikája Magyarországon 1875 évről. Légrády, Budapest, 1876. 176 ; Idézi: Csanád Vilmos: A történeti Magyarország patikáinak elnevezései és alapítási éve. = Savaria. Vas megyei Múzeumok Értesítője 17-18 köt. 1983-1984., Szombathely, 1989. 408

⁶ Blázy, 1974. 32

⁷ Blázy, 1974. 54

⁸ Kapronczay Károly: Irgalmas rendi patikák. = Fejezetek a magyar gyógyszerészet történetéből. A Magyar Tudománytörténeti Intézet Tudományos Közleményei 95. Budapest, 2016. 35.

⁹ A felújításkor (2012) a két befalazott ablakot (vakablak) eltűntették, csupán a befalazott ajtó kerete maradt meg.

¹⁰ Blázy, 1974. ; Blázy Árpád: A keszthelyi gyógyszerár története 1867-ig. = Veszprém megyei Múzeumok Közleményei 11. Veszprém, 1972. (Továbbiakban: Blázy, 1972.)

¹¹ Blázy, 1972. 435.

A ferences patikát Keszthelyen nem gyógyszerészek, hanem ferences kirurgusok¹² vezették, így Donner János, Gietz Ágoston (1751), vagy éppen Mayberger Kamill, aki 1776 és 1788 között volt a gyógytárhoz beosztva.¹³ 1775-ben és 1776-ban végezte gimnáziumi tanulmányait szülővárosában, a Keszthelyen született Fejér György (1766-1851) későbbi kanonok, történetíró, költő, egyetemi tanár, könyvtáros. Kellemetlen fertőző betegségéből Kamill atya kenőcse gyógyította ki.¹⁴

A patika berendezéseiből, felszereléséből nem maradt fenn, hitelt érdemlően, jóformán semmi. A gyógyszertár 1950-es évek végén történt átalakítása során – sok mindennel együtt – kidobtak egy körülbelül fél méter magas, míves, szép díszítésű, barokk bronz mozsarat és több régi fa patikaedényt, melyek közül az egyik, feltehetően, a keszthelyi patika „őskorából” származhatott. (Jelen sorok írója a patikaedényt a kidobásra szánt törmelékek közül kiemelte.)¹⁵

Az egyik, vélhetően a patika őskorából származó, megmentett, fa patikaedény

¹² Kirurgus (lat.: chirurgus): alacsonyabb képesítésű okleveles sebész, aki különösen sebek kezelésével, érvágással, foghúzással foglalkozott hivatásszerűen. 1872 óta nem képeznek kirurgusokat Magyarországon. Jelen esetben gyógyszerész tevékenységet is folytattak.

¹³ Blázy, 1972. 435-436. ; Némileg eltérnek az évszámok Szmodits László dolgozatában. (Szmodits László: A katolikus papság és a magyar gyógyszerészet. Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság. Budapest, 2017. november 11. 37. (<http://www.gyogyszerestortenet.hu/wp-content/uploads/2017/12/Szmodits-Katolikus-paps%C3%A1g-171223.pdf>) 2019. Továbbiakban: Szmodits, 2017.

¹⁴ Szmodits, 2017. 37.

¹⁵ Gyógyszerészet-történeti, de inkább várostörténeti adalék, hogy az 1813-14-ben, valamint 1816-17-ben keszthelyi városbíróként működött Holtzhammer (Holczhammer) Imre fia (szintén Imre) diplomás gyógyszerész lett. Ifjabb Holtzhammer Imre 1796. augusztus 22-én született Keszthelyen. Szülővárosa gimnáziumának tanulója volt 1807-ben. A Bécsi Egyetem Orvosi Fakultásán kiadott diplomája szerint „a keszthelyi Emerich Holtzham(m)er 1827. szeptember 6-án vizsgáit letette, ezért őt gyógyszerésznek nyilvánítja a dékán.” A diploma eredetije Dr. Takács Kálmán birtokában van Budapesten. (Köszönettel tartozom Dr. Gelencsér Józsefnek, hogy felhívta e tényekre a figyelmemet.)

Régi (megmentett) patikaedények

A ferences rendek feloszlatását követően bizonyos Johan La Rose csurgói kirurgus 1791-ben már Keszthelyen működött. Egészen haláláig, azaz 1798 márciusáig töltötte be ezen funkcióját. A patika ekkor (gróf Festetics I. György idején) került a Festetics család tulajdonába.¹⁶ Ez idő tájt költöztethették át a gyógyszerteret a rendházból az intézői (curialis) házba (ma: Kastély utca 5.), ahol 1864-ig működött, az épület udvari részében.¹⁷

Az inézői (curiális) ház utcai homlokzata ma

A patika hozzátartozott azokhoz a létesítményekhez, amelyek valóban városias jelleget biztosítottak Keszthelynek. Nem véletlen tehát, hogy az 1817. február 12-én megtartott Helikoni Ünnepségre benyújtott, *Keszthely* című versében Nagy Ignác georgikoni praktikáns is megemlíti. Szól a mecénás gróf, Festetics György érdemeiről, gazdaságáról, intézményeiről és versében bizonyítja a Festeticsek szerepét a patika létrehozásában:

¹⁶ Blázy 1974. 54.

¹⁷ Blázy, 1974. 35.

(...)

*Lassanként ballagj már Keszthelynek halmára,
Tekénts Méltóságos Grófunk' Kastéljára,
Hozzá ragasztott Bibliothékára,
S általa állított szép Apothékára.*¹⁸

(...)

A keszthelyi gyógyszerertárat 1801 és 1820 között az alábbi gyógyszerészek vezették: Joseph Gründl, Thomas Rakovetz, Leopold Manovits, Halbauer, Hoch, Haas Károly. 1816-ban már laboránsa is volt a patikának (Joseph laborant).¹⁹ 1820 és 1848 között Irsabek Ferenc, 1848 és 1864 között Pfszterer Károly gyógyszerészek tevékenykedtek a város gyógytárában. Irsabek 1848-ban honvédek állt, ekkor átadta a patikát Pfszterernek.²⁰ A szabadságharc vereségét követően Irsabek visszavonult Keszthelyre. Itt hunyt el 1868. február 14-én, 74 éves korában. Sírja a keszthelyi Szent Miklós temetőben van.²¹

Irsabek Ferenc sírja a keszthelyi Szent Miklós temetőben (Blázy Árpád nyomán)

¹⁸ Helikon I. Keszthely, 1818. 116.

¹⁹ Blázy, 1972. 437.

²⁰ Irsabek (Irsabek, Izsábek) névvel találkozhatunk Bontz József várostörténetében (Keszthely város monográfiája, Keszthely, 1896), ahol felsorolja a keszthelyi honvédeket (105.) valamint a „Szabadságharc zalai honvédei 1848-1849” (Zala Gyűjtemény 33, Zalaegerszeg, 1992. 328.) kiadványban, de ezekben a felsorolásokban kizárólag Sándor keresztnévű szerepel. Blázy szerint Irsabek Ferenc „testvérei voltak a Keszthelyen, a XIX. század második felében működő Irsabek István asztalos és Irsabek Sándor, aki 1849-ben esett el a magyar szabadságért.” (Bontz, 1974. 87.) Felvetődhet a kérdés, miért nem szerepel Ferenc neve. Elképzelhető, hogy ő nem honvédek, hanem nemzetőrnek állt? ; 1864-ben Pfszterer személyes jogot nyert, hogy Légrádon (ma Horvátország) saját gyógyszerertárat állíthasson fel. (Blázy, 1972. 442)

²¹ Blázy, 1962. 441.

A gyógyszerészek jövedelméről természetesen a Festetics uradalom gondoskodott. A rendszeres fizetés mellett a patika tiszta jövedelmének bizonyos százaléka is megillette őket.

Jobbra a Két Oroszlán Gyógyszertár (1909)

A patika 1845-ben nevet is kapott: *Két Oroszlán*. Több mint valószínű, a Festeticsek címerében található két oroszlántól kölcsönözve a nevet.²² 1860. március 7-én közlik a Festetics adminisztrációval, hogy a császár engedélyezi a Festeticseknek a patika reál jogát. Ez azt jelentette, hogy nem gyógyszerész végzettségű is tulajdonolhatta nevezett gyógyszertárat. A legfelsőbb engedély birtokában a Festetics család már 1864-ben eladta a vállalkozást bizonyos Vadona János gyógyszerésznek.²³ Vadona átköltöztette a patikát az 1861/62-es összeírás szerinti 99. számú épületbe, amelyben korábban Kormuth Zsigmond kereskedő lakott.²⁴ Ennek a háznak a helyére épült 1868/69-ben, a neves Hencz Antal építész tervei alapján, a ma is látható egyemeletes, eklektikus lakóház. A gyógytár kialakítására a földszinten került sor. Nem tudni Vadona János meddig tulajdonolta a patikát, egy bizonyos, az 1867. augusztus 26-i Általános Országos

²² Ördög Ferenc: A patikanevek keletkezésmódjai = Név és társadalom. Szerk.: Hajdú Mihály-Rácz Endre. Budapest. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványa 160. 235-239.

²³ Cséby Géza: A Megváltó Gyógyszertártól a Lótusz Patikáig. Száz éve nyitotta meg Hévíz első gyógyszertárát Cséby Lajos. = Hévíz. Művészeti és művelődési folyóirat. XVIII./2. 2010. (továbbiakban: Cséby, 2010) 30-42.

²⁴ Blázy, 1974. 55.

Gyógyszerészeti Gyülekezet résztvevőiről készített aláírás-listán Vadona János keszthelyi gyógyszerészként szerepel.²⁵

Kutatásaim során érdekes adaléokra bukkantam Vadona János nevű gyógyszerésről: „*Volt régen egy kollégánk, Vadona János, aki ugyan már rég elköltözött, de arról volt nevezetes, hogy bebarangolta úgyszólván az egész világot. Sokáig volt Amerikában s erről az útról könyvet is írt, amelyben sok érdekes élményét írja le.*”²⁶ Korabeli írások gyógyszerésznek, amatőr földrajztudósnak, kelet-kutatónak tartották. Feltételezhetjük, hogy a keszthelyi Vadona gyógyszerésről lehet szó? A természettudományok iránti elkötelezettségét támasztja alá, többek közt az is, hogy a keszthelyi gyógyszerész tagja volt a Királyi Magyar Természettudományi Társaságnak és előfizetője a Természettudományi Közlönynek.²⁷ Azonban tudomásunk van egy kolozsvári gyógyszerésről, aki a kolozsvári iparmúzeumnak, utazásai során gyűjtött távol-keleti tárgyakat adományozott. Ő Vadona János gyógyszerész, amatőr földrajztudós volt, ahogy a feljegyzésekben olvashatjuk. Székely Miklós írja róla: „*A gyűjtőről, Vadona Jánosról kevés életrajzi adat áll rendelkezésünkre, azok is leginkább több mint három és fél éves föld körüli útjához kapcsolódnak. Vadona feltételezhetően nőtlen és gyermektelen, kolozsvári polgár volt, amint 1885-ben kelt végrendelete alapján vélelmezhetünk. Ez utóbbi ugyan nem ismert, csak a sajtóhírek utalnak arra, hogy az 1885. szeptember végén kezdődő föld körüli útja előtt az éppen akkor megalakult Erdélyi Kárpát Egyletre hagyta végrendeletében vagyonát útközben bekövetkező esetleges halála esetére. A saját forrásaiból finanszírozott három év hét és fél hónapos útja 1889. április közepén ért véget.*”²⁸ Vajon a keszthelyi Vadona János azonos-e a Kolozsvárral, vagy csupán névrokonság áll fenn? Mivel életrajzuk jobbára ismeretlen, további kutatásokra lesz szükség.

Úgy tűnik a keszthelyi gyógyszerészek erősen vonzódtak a természettudomány, a világ megannyi érdekessége felé. Tudjuk, hogy később Braun Pál volt a tulajdonos, aki valamikor az 1898-1901-es évek táján halhatott meg.²⁹ Róla írja a Balatoni Múzeum igazgatója dr. Sági Károly: „*Braun Pál (1897) keszthelyi gyógyszerész*

²⁵ Gyógyszerészettörténet IV./2. (2006) 19

²⁶ Dr. Baradlai János, Bársony Elemér: A magyarországi gyógyszerészet története I. köt. Budapest, 1930. 412. (Továbbiakban: Baradlai-Bársony, 1930) ; Vadonának több írását is ismerjük (pl.: *A méhszúrás ellenszere*, 1890), jelen esetben valószínűleg *Az öt világrészről*, című kötetéről van szó, amit Szinnyei a következőképpen idéz: „*Százezer mérföld vizen és szárazon. Három év, hét és fél óra terjedt utazás tollrajza.*” Sajnos Vadona születési és halálozási dátumait nem közli. (Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. XIV. köt. Budapest, 1914. 732.)

²⁷ Természettudományi Közlöny 5. kötet, Budapest 1873. A 41. füzet (1873 január) mellékletéből megtudhatjuk, hogy Vadona János Keszthelyről befizette az 1872-r szóló tagdíját.

²⁸ Székely Miklós: Az elsüllyedt múzeum III. Az egykori I. Ferenc József Iparmúzeumban őrzött Vadona János-féle keleti gyűjtemény. = Örökségfigyelő. 2015. 11. 11.

(https://oroksefigyelo.blog.hu/2015/11/11/az_elsullyedt_muzeum_iii_az_egykori_kolozsvari_i_ferenc_jozsef_iparmuzeumban_orzott_vadona_janos-fel) 2019

²⁹ A Balatoni Múzeum-Egyesület első évkönyve az Egyesület első három évéről (1898/99-1900/901) Szerk.: Csák Árpád, dr. Lovassy Sándor. Keszthely 1903. (továbbiakban: BMÉ, 1903) 170

madárgyűjteményében Alexander Homeyer bécsi ornitológus hősiket (*Picoides tridactylus L.*) talált és irt le.”³⁰ Braun munkatársa volt tíz éven át Huszár Károly gyógyszerész, szintén a természettudomány megszállottja. Róla még később is lesz szó. Braun halálát követően, öröklés útján, Braun Györgyre és Bozó Gézánére született Seeger Rózára szállt a tulajdonjog.

Cséby Lajos gyógyszerész és felesége Luiszer Erzsébet

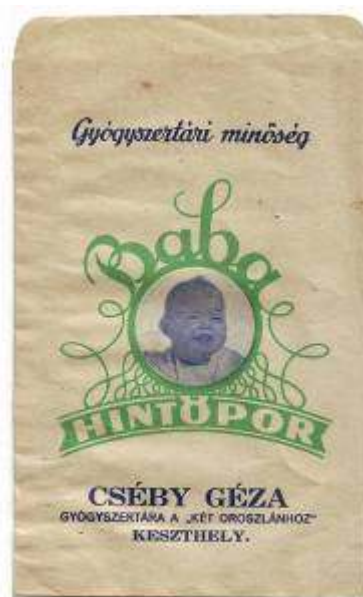
A dunaadonyi Cséby Lajos gyógyszerész és felesége Luiszer Erzsébet így tőlük vásárolta meg a reál jogú, *Két Oroszlán* patikát. A birtokba vételre 1903. május 31-én került sor. A *Keszthelyi Újság* korabeli száma a következő eseményről számolt be: „*Csak nemrég adtunk hírt arról, hogy Gerő Izsó az Őrangyalhoz címzett gyógyszertárat eladta; most regisztrálhatjuk azt a hírt is, hogy a keszthelyi másik gyógyszertár is gazdát cserélt, a mennyiben a két oroszlánhoz(!) címzett Bozó-féle gyógyszertárat Cséby, dunaadonyi gyógyszerész megvette 100.000 koronáért.*”³¹ Cséby Lajos (1867-1946) 1943-ig birtokolta a gyógyszertárat.

³⁰ Sági Károly: A Balatoni Múzeum rövid története. = Vezető a keszthelyi Balatoni Múzeum természettudományi, régészeti, történeti, néprajzi és fürdő-történeti állandó kiállításához. Keszthely, 1969. (továbbiakban: Sági, 1969) 5.

³¹ Keszthelyi Hírlap, 1903. május 1. ; Cséby, 2010. 34.

Cséby Lajos és a fiatal Hübner József

Alkalmazta, többek közt, Hübner József gyógyszerészt, aki később Kéthelyen volt gyógyszerész tulajdonos. 1910-ben, a hévízi indiai tündérrózsa nevére asszociálva, Cséby Lajos megnyitotta Hévíz első gyógyszerétárát a *Lótusz patikát*. (Erre emlékezve avattak táblát Hévízen, az egykori patika épületének falán, 2010-ben.)

A hévízi Szent András Reumakórház D. épületének falán elhelyezett emléktábla

Ez volt a *Két Oroszlán Gyógyszertár* fiókpatikája. Cséby Lajos és felesége 1943-ban fiuknak, a szintén gyógyszerész Cséby Géának (1903-1957) ajándékozták a *Két Oroszlán Gyógyszertárat*, aki az államosításig (1950) volt annak tulajdonosa.³² Cséby Géza az államosítás után előbb a *Szent Antal*, majd az *Őrangyal* patikában dolgozott, ahol később felelős vezető is lett.

³² A Két Oroszlán Gyógyszertár 1867-től számított történetét részben Cséby Géza dolgozta fel, családtörténeti írásaiban. ; Cséby, 2010. ; Géza Cséby: Portret rodziny. Burzliwe losy moich polskich i węgierskich przodków. Piwniczna Zdrój, 2011. 134-148.

A volt Két Oroszlán Gyógyszertár falán 2002-ben elhelyezett emléktábla (a Keszthelyi Köztéri Alkotásaiért Alapítvány anyagi segítségével)

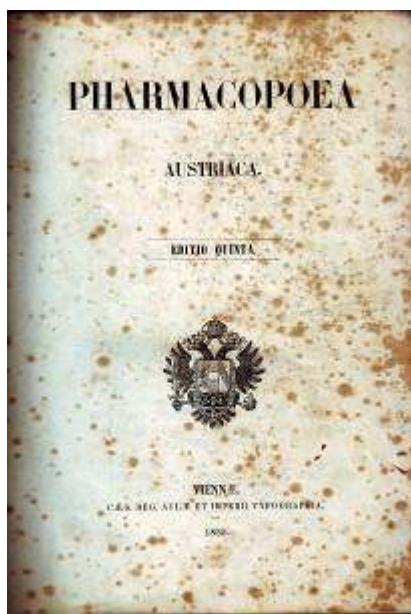
1845-ben felmerült az igénye annak, hogy második patikát nyissanak Keszthelyen. Ezt Némethy Pál balatonfüredi gyógyszerész vetette fel, kérvényét el is küldte a vármegye főorvosának. Úgy tűnt, hogy a megyegyűlés pozitív határozatot hozott, a Helytartótanács mégis elutasította a kérelmet. „Ugyanis Keszthely földesura, a Festetics család Mesterházy János uradalmi ügyésszel készítettett nyilatkozatában (mintegy 5 folio oldal) a gyógyszertár felállítását nem tartotta indokoltnak.”³³

Keszthely második gyógytárának megnyitására 1897-ig kellett várni. A már előbb említett Huszár Károly, akit 25 évesen alkalmazott a *Két Oroszlán* patikában Braun Pál, tíz év után fontosnak tartotta egy új, saját gyógyszertár megnyitását. Ez annál inkább meggondolandó vállalkozás lehetett, mert hosszú idő óta veszteségesen működött a meglévő. Egyik oka volt, hogy nem csak gyógyszertárban, de kereskedőknél is lehetett gyógyszerekhez jutni. Ez az anomália hosszú évtizedek óta megkeserítette a patikák tulajdonosait. Ezért írhatta nem kis felháborodással Vadona János keszthelyi gyógyszerész: „Egy hete már, hogy különben is kuruzsláshoz hajló köznépünket, egy nyegle olasz bolondítja Keszthelyen. Gúnyjára közegészségi intézményeinknek.”³⁴ Már a XVIII. században is gondot jelentett, hogy a fűszeresek, szatócsok, sőt mindenféle mesterséget űzők is – engedély nélkül – gyógyszereket árulnak, előállítanak. Pozsony

³³ Blázy, 1974. 35.

³⁴ Baradlai-Bársony, 1930. 202.

város 1772-ben keltezett jelentésében említi, hogy egy „specialistája, nem szégyelli árcédulákkal ellátott orvosságait kirakni. A városi poroszló felesége bárkinek ad 4 krajcárért hánytatókat...” – idézi munkájában Kapronczay Károly.³⁵ Éppen ezért, a keszthelyi gyógyszerészek érdekében, a Zala megyei főorvos hatóságilag letiltatta a kereskedők gyógyszer árusítását.³⁶ A gyógyszerészet megbecsülésének jele volt az 1876. évi XIV. törvény amely kimondta: „a gyógyszertárak közegészségügyi intézmények és mint ilyenek nem tartoznak sem az ipari üzemek, sem a nyílt árusítású kereskedelmi üzletek sorába.” Magyarországon 1855-1872 között az V. kiadású osztrák Gyógyszerkönyv (Pharmacopoea austriaca IV-V.) követelményei voltak érvénybe. Az első magyar nyelvű gyógyszerkönyv (Pharmacopoea Hungarica) 1871-ben jelent meg Than Károly budapesti tanár szerkesztésében.³⁷

Ezen pozitív előrelépések ellenére, még több év elteltével is kérdésként merült fel: szükség van-e második gyógyszertárra Keszthelyen, mert a meglévő is alig tudja magát eltartani?³⁸ Nem csoda tehát, hogy a zalai megyegyűlés, akinek joga volt kiadni az engedélyeket, kezdetben megtiltotta egy második gyógyszertár megnyitását annak ellenére, hogy ketten is benyújtották igényüket.³⁹ A gyógyszerészek azonban hajthatatlanok voltak. A *Keszthelyi Hírlap* 1896. december 25-i száma arról ad hírt, hogy eddig már hat gyógyszerész kérvényét utasította el a helyi bizottság javaslata alapján a megye. Huszár Károly közben a *Két Oroszlán* patikában dolgozott és várta az új gyógyszertár megnyitásának engedélyét. Minden kétséget kizáróan reménykedett. A szakmája mellett hobbijának is élt. Többet közt preparált, a keszthelyi premontrei

³⁵ Kapronczay Károly: A haza gyógyszerészképzés kezdetei. = Fejezetek a magyar gyógyszerészet történetéből. A Magyar Tudománytörténeti Intézet Tudományos Közleményei 95. Budapest, 2016. 65.

³⁶ Keszthely, 1879. július 15.

³⁷ Dr. Mohay Jenő: Bevezetés = Hoga György: A veszprémi patikák története. Veszprém, 2017. 14.

³⁸ Keszthely, 1885. május 10.

³⁹ Keszthelyi Hírlap, 1894. szeptember 23. ; Keszthelyi Hírlap, 1895. május 26.

gimnázium részére egy óriáskígyót (*Boa constrictor*), amit az iskola szertárában helyeztek el. Ugyancsak nekilátott az óriáskígyó csontvázának kikészítéséhez is. Ám nem kizárólag a gimnáziumnak, de a gazdasági tanintézetnek (Georgikon utódja) is készített ki állatokat, mintegy száz darabot.⁴⁰

A Huszár patika

Végül megszületett a várva várt eredmény. Az új, Huszár-patikát 1897 év végén megnyitották.⁴¹ A berendezés modern és előkelő volt, a korabeli leírások szerint „vetekedhetett sok fővárosi gyógyszerházzal is”.⁴² Ugyancsak megjegyzik, hogy Huszár „nagy népszerűsége, szeretetre méltó modora s a szegényekkel tanúsított jó szíve egy csapásra virágzó üzletté tették” a patikát.⁴³ A patika az *Őrangyal* nevet kapta.

⁴⁰ Keszthelyi Hírlap, 1896. november 15.

⁴¹ A helyi lapon túl lásd még: Karlovsky, G.; Koritsánszky, O. (szerk.): Gyógyszerészek évkönyve (Gyógyszerészek zsebnaptára) az 1933-ik évre 61 (9). A Gyógyszerészi Közlöny, a Gyógyszerészi Értesítő és a Gyógyszerészi Hetilap egyesített kiadóhivatalának kiadása, Budapest, 1933. valamint értelemszerűen, a minden évben megjelenő gyógyszerészeti évkönyveket, almanachokat.

⁴² A berendezést a Bécsben, Budapesten és Varsóban is működő Steinbuch Ármin gyára készítette. A cég Képes Főárjegyzéke szerint: „Gyárak az összes gyógyszerészeti, vegyészeti és természettani készülékek és eszközök előállítására” szolgál. = Steinbuch Ármint ezelőtt Wolff F. A. és fiai csász. és kir. udvari szállító Képes főárjegyzéke. Bécs, V. Mittersteig 26., Budapest, VIII. Bezerédi u.6., Varsó, ul. Chmielna 7., 20. kiadás, Budapest, 1911. 4.

⁴³ BMÉ, 1903. 170.

Az Órangyal Gyógyszertár épületének mai képe

A *Keszthelyi Hírlap* a megnyitást követően hosszabb elbeszélés formájában tudósít az új, a mai Kossuth (Sétáló) utca és a Fő tér találkozásánál lévő, egykori szállásház sarokrészében helyet kapó intézményről. Érdeemes ebből is idézni egy részt: „*Bent a patika remek bútorzatú és felszerelésű kiszolgáló termeiben teljes szalon díszben sürgött-forgott a keszthelyiek kedves huszárja és a jövőre úgy látszik hűséges munkás barátja, a híres Balaton-úszó.*”⁴⁴ Csak úgy tódult a közönség a patikába... (...) *Bent ez alatt, a fényesen kivilágított kirakatban a megyei főorvos, a szolgabíró és a helybeli orvosi kart dicsérte a modern kívánalmaknak megfelelőleg berendezett új patikát, mely gazdag különleges felszerelésével csakugyan ritkítja párját a Dunántúlon. Csak a késő esti órákban, midőn már az új patikát bezárták, oszlott szét a nagyszámú közönség, melynek kedves, felejthetetlen estéje volt – a Huszár-patika megnyitása. Az első csukás után az Amazonba vonult a megyei főorvosi, a szolgabíró és az orvosi kar és víg lakoma mellett áldozott a nagy esemény oltárán. (...) Bizi Sándor, a keszthelyi zenekirály szebbnél-szebb nótákat húzott a keszthelyiek huszárjának öröm estéjén, Neumark Béla dr. és Csák Árpád pedig gondoskodtak arról, hogy a keszthelyiek előtt bizonyára emlékezetes eme nap, ne nélkülözze az ünnepi beszédeket. A pezsgő előtt és pezsgő után beszéltek annyit, hogy ha mindennap annyi receptre hívnák az új patikust, akkor aligha nem – az obstruálás ellen való bacillus, mint sem a repülőgép feltalálásán törné a fejét a mindeddig vitéz huszár.*”⁴⁵ Nem nehéz felfedezni a cikkíró szeretetteljes humorát a Huszár név és a „*keszthelyiek huszárjának*” szójátékában.

⁴⁴ Dr. Ejury Lajos (1870-1965) gyógyszerésről van szó, aki az első, 1897 évi Balaton-átúszó verseny győztese volt. 1893-ban szerzett gyógyszerész diplomát. Élete végéig, még idős korában is gyógyszerészként tevékenykedett az akkor már megállamosított Órangyal nevű patikában. (Többet: Cséby Géza: „Kozmapusztán, Somogy megyében születtem... Dr. Ejury Lajos naplójából 1-2 rész. = Hévíz, 1997/1-2.)

⁴⁵ Keszthelyi Hírlap, 1897. december 19.

Jobbra Huszár Károly Őrangyal Gyógyszertára a keszthelyi Andrassy téren. A kép bal oldalán látható eklektikus épületet építtette át dr. Ivanits új patikája részére

Huszár már saját patikájában dolgozott, amikor Fenékpusztán találkozott Herman Ottóval. Herman *Gyűjtőnaplójában* erre így emlékezik:

„1898. június 12. Keszthelyre indultam. Délután dr. Vutskits tanárnál találkoztam Böröczi és fia halászokkal, az öreg 72 esztendő, és ismeri a régi sort. (...)

Halásztanya. A keszthelyi urak Fenéken bevártak, remek időben megvendégeltek. Volt jó halászlé és jó bor. (...)

Június 13-án du. 2 órakor Gróf Festetics Tasziló kocsit küldött értem, hogy személyesen beszéljük meg a dolgokat.

A kastély remek, minden részében pompa és fény: sok becses műtárgy – Canova Napóleonja ott van –, nagy könyvtár, melynek leggyengébb része a természettudományi.

A gróf tetőtől talpig grand seigneur, finom, megnyerő külsejű és modorú férfi. Az ősfoglalkozások iránt érdeklődött, s egész támogatását ígérte meg. Mellékesen kérdezte, mit tartok Zichy Jenő vállalatáról? Megmondtam. A Bp. Szemlében folyt polémiát nem ismerte.

Abban teljesen igazat adott, amikor mondtam, hogy aki a magyarok nyomait nem e földön akarja keresni, annak első dolga, hogy előbb az idevalókat ismerje meg – Zichy nem ismeri.

A társalgás egy óra hosszat tartott, s a gróf kikísért; reám inkább a szalon- s nem a sportember benyomását tette.

A fenéki halásztanyán vártak: Takách Imre főszolgabíró, Csák Árpád szolgabíró, Huszár Károly gyógyszerész, Imrik János telek r. v., Illei Ignác huszár ezredorvos, Heszi Antal építész, dr. Lovassy Sándor tanár, dr. Vutskits György tanár. A hangulat kitűnő volt – semmi kicsapongás, szóval a keszthelyiek kedves emberek = művelt férfiak.-

Ugyane napon de. megnéztem a Csák Árpád szolgabíró régiséggyűjteményét. Mind Fenékről való, és sok szép tárgya van. A közhangulat Balaton-múzeumot óhajt alapítani – buzdítottam.”⁴⁶

Herman Ottó itt több nevet is helytelenül írt, ugyanis Illei Ignác helyesen *Illés* Ignác, Heszi Antal pedig *Hencz* Antal. Persze felvetődhet a kérdés, mit keres egy katoniorvos a társaság tagjai között? Érthető, ha tudjuk, dr. Illés Ignác honvéd huszár ezredorvos a Balatoni Múzeum Egyesület tájrajzi szakgyűjteményének vezetője, majd az egyesület alelnöke volt, így elkötelezett híve a múzeum ügyének.⁴⁷

Huszár Károly szívéen viselte a keszthelyi múzeum is. Ezer forintot ajánlott fel ennek létrehozásához. A Balatoni Múzeum Egyesület alapításában oroszánrésze volt. Nem véletlen tehát, hogy az egyesület természettudományi tárának vezetésére őt kérték fel, amely feladatot mindenki megalégedésére végezte.⁴⁸

Hiába volt azonban a siker, az új gyógyszerertár, a városiakok szeretete és megbecsülése. Huszár Károlynak egyre súlyosbodó betegsége miatt, el kellett adnia a patikát Gerő Izsó gyógyszerésznek és ki kellett költöznie a patika felett lévő lakásából is. Tizenkét esztendei keszthelyi tartózkodása után, fiatalon, alig 37 évesen halt meg, 1899 júliusában. Végrendeletében 209 kötetes könyvtárát a Balatoni Múzeumra hagyta, amely könyvanyag vetette meg alapját a ma 26 244 kötetet számláló könyvtárnak.⁴⁹

A Balatoni Múzeum-évkönyve szép, fényképével ellátott, hosszú nekrológgal búcsúzott tőle: „Súlyos csapás érte a Balatoni Múzeum-Egyesületet 1899. július hó 8-án, Huszár Károly gyógyszerésznek kínos szenvedés után bekövetkezett korai halálával; de súlyos veszteség érte Keszthely városát is, mert egy minden szép, és nemes eszméért hevülő, tetterős ifjú polgárát veszttette el benne, a ki városunk iránt érzett rajongó szeretetéről áthatva, 12 évi ittléte alatt, oly sokszor bocsátotta közre nem csak szellemi képességét, hanem anyagi áldozatkészségét is. (...)”⁵⁰

⁴⁶ Herman Ottó: A pokol cséplője. Magvető, Budapest, 1983. 51-54.

⁴⁷ Sági Károly: Hetven éves keszthelyi Balatoni Múzeum. = Veszprém megyei Múzeumok Közleményei 8. Veszprém, 1969. (továbbiakban: Sági, 1969) 13-14

⁴⁸ Sági, 1969. 12-13

⁴⁹ Sági, 1969. 14 ; A könyvtár 2019. áprilisi állományának számadatait Haász Gabriellának köszönöm.

⁵⁰ BMÉ, 1903. 169-170.

Gerő Izsó csak átmeneti megoldásnak tekinthette a keszthelyi *Őrangyal* patika megvételét. Ugyanis már 1903-ban eladta dr. Simon Ernő gyógyszerésznek.⁵¹ Ebben talán a Balatonhoz kapcsolódó rossz élményei is befolyásolták. Az történt ugyanis, hogy 1901-ben Gerő két alkalommal is elmerült a Balatonban, a keszthelyi Szigetfürdő közelében és életét csak egy idegen gyors közbeavatkozása mentette meg.⁵² Feltehetőleg arról a Gerő Izsóról van szó, akit 1903-1904 között már a szolnoki *Vörös Kereszt* gyógyszertárban találunk.⁵³

A XX. század elején tehát dr. Simon Ernő gyógyszerész volt a tulajdonos, aki, alig tíz év elteltével, 1913-ban, el kívánta adni a patika-jogot. Erről értesülhetünk a *Keszthelyi Hírlapból*: „Tárgyaltatott dr. Ivanits Károly gyógyszerész kérvénye, melyben arra kéri a képviselőtestületet, hogy dr. Simon Ernő volt gyógyszerész bérszerződését reá átruházzák. Kéri továbbá, hogy a város tulajdonát képező háznak általa bírt részén többféle átalakításokat, saját költségén eszközölhessen s hogy a bérleti szerződést, mely 1916-ban járna le, 6 évvel hosszabbítsák meg. Ennek ellenében hajlandó 10 százalékkal magasabb bérösszeget fizetni. A képviselőtestület a tervezett átalakításhoz beegyezését adja és felhatalmazza a városbíró, hogy a szerződést dr. Ivanics(!) Károly gyógyszerésszel 20 százalék béremelés feltétele mellett, kösse meg.”⁵⁴ Dr. Ivanits, aki tekintélyes anyagiakkal rendelkezett, a mai Városháza (régii szállásház) sarkán helyt adó, egykori Huszár patikának jogát vette meg. Dr. Simon Ernő később a szombathelyi *Isten szeme*⁵⁵ gyógyszertár tulajdonosa lett.⁵⁶

Dr. Ivanits Károly 1881-ben született Zalabagonyán.⁵⁷ 1908-ban vette feleségül, a szlavóniai származású Riedl Etelkát (+1956). Gyermekük Keszthelyen születtek.⁵⁸ 1913-ban, a patikajog vásárlásának évében – talán nem teljesen véletlenül – 11 koronát adakozott az árvízkárosultak javára.⁵⁹ 1915-ben a *Keszthelyi Takarékpénztár RT.* igazgatósági póttagnak választotta.⁶⁰ 1914-ben Keszthelyen megalakuló Otthon-Kör, melynek feladata volt, hogy „az egymás iránti tiszteletet és szeretetet táplálja”, választmányi tagjai közép választotta dr. Ivanitsot.⁶¹ 1925-ben, kollégájával Cséby Lajossal a *Két Oroszlán Gyógyszertár* tulajdonosával együtt megszervezték Keszthelyen a

⁵¹ Keszthelyi Hírlap, 1903. január 18.

⁵² Keszthelyi Hírlap, 1901. július 7.

⁵³ Berta Ferenc: Gyógyszerészek, gyógyszertárak Szolnokon = Szolnok megyei Levéltár Évkönyve 2006/21. 57-80. ; (<http://www.gyogyszerestortenet.hu/wp-content/uploads/2013/09/Gy%C3%B3gyszer%C3%A9szek-gy%C3%B3gyszert%C3%A1rak-Szolnokon.pdf>) 2019

⁵⁴ Keszthelyi Hírlap, 1913. augusztus 24.

⁵⁵ A patikai vignettán a következőképpen olvashatjuk: Dr. Simon Ernő gyógyszertára az „Isten szeméhez.” Szombathely. = Üzenet a múltból. Szerk: Dr. Szarvasházi Judit. Budapest, 2005. 151.

⁵⁶ Gyógyszerészi almanach az 1942 évre. Összeállította: Dr. Szász Tihamér. Budapest, é.n. 437, 570.

⁵⁷ Ma Bogojina (Szlovénia), Alsómarác községhez tartozik.

⁵⁸ Ottó Nedelkovich Radix bejegyzése. (<https://www.radixforum.com/vezeteknevek/riedl/>) 2019

⁵⁹ Keszthelyi Hírlap, 1913. augusztus 24.

⁶⁰ Keszthelyi Hírlap, 1915. március 7.

⁶¹ Keszthelyi Hírlap, 1914. március 15.

Zala-, Somogy- és Vas megyei gyógyszerészek összejövetelét. Erről a *Keszthelyi Hírlap* így tudósított: „Gyógyszerészgyűlés. Folyó hó 20-án, vonaton és autókon kb. 40 Zala-, Somogy- és Vas megyei gyógyszerész érkezett Keszthelyre az Úri Casinó helyiségében megtartandó gyógyszerészgyűlésre. Este dr. Ivanits Károly és Cséby Lajos rendezése mellett az Amazon éttermében társasvacsora volt, 21-én pedig a közgyűlés után a Bocskai éttermében társas ebéd. A gyűlésen gyógyszerész ügyeket tárgyaltak.”⁶²

A város társadalmi életében is szerepet játszó Ivanitsot a Keszthelyvidéki Takarékpénztár 1933. február 28-i ülésén igazgatósági tagnak választották. Ekkor a grémiumban már két keszthelyi gyógyszerész is ült, mivel Cséby Lajos a választmányi tagok közé került.⁶³ Ugyanezen évben lett az új városi képviselőtestület Egészségügyi Bizottságának tagja.⁶⁴

Az *Őrangyal* patikának azonban egyre szűkebbnek bizonyult a bérleményben biztosított hely. Ivanits úgy gondolta, megvásárolja a Fő (akkor Andrassy) tér egyik közelben lévő házát és megfelelő átalakítás után gyógyszertárát oda helyezi át. El is kezdődött a Kossuth utca 37 számú eklektikus stílusú ház átalakítása. Dr. Müller Róbert a következőket írja ezzel kapcsolatban: „A tér északnyugati sarkában a Korona Szállót 1905-ben átépítették. Ekkor kapta a Hungária nevet. Vele szemben a földszinten Goldbaum János borbély- és fodrász üzlete, középen előkerttel Zitterbarth Kálmán cukrászdája, déli végében Pler Lipót üzlete volt. Az épületet az 1910-es években építették át, bővítették, és ezt követően került ide az Ivanits féle gyógyszertár.”⁶⁵

Az átalakítás – melyet dr. Ivanits saját pénzén oldott meg – azért vált szükségessé, mert Ivanits modern kialakítású gyógyszertárát szeretett volna birtokolni. Ez derül ki a helyi hírlap tudósításából és ezt tapasztalhatjuk ma is, ha rátekintünk az épületre. A patika 1931-ben költözött át új (mindmáig gyógyszertárként funkcionáló) épületébe. „Ivanits Károly dr. gyógyszertára régi helyéről e héten átköltözködött a szomszédos új helyiségbe. A díszes új gyógyszertári épület nagyban emeli az Andrassy tér külső képét.” – lelkendezett a helyi sajtó.⁶⁶ Dr. Ivanitsék az emeleti helyiségekben laktak az államosításig. A régi patika helyiségei sem maradtak kihasználatlanul: „Csak két üzlethelyiség lesz az alsó gyógyszertár helyén, Simon István hentesmester, aki a községi épületben az alsó gyógyszertár eddigi helyiségét árverés útján bérbe vette, ajánlatot tett a községnek, hogy lakás céljaira bérbe veszi azokat az Andrassy térre nyíló helyiségeket is, melyek helyén két üzlethelyiség nyílt volna meg. A képviselőtestület elfogadta Simon István ajánlatát. A gyógyszertári helyiség és a lakás bére 2100 P. A lakássá való átalakítást Simon István saját költségén végzi. Ezáltal a község nagyobb összeget megtakarít; így többet lehet az

⁶² Keszthelyi Hírlap, 1925. május 24.

⁶³ Keszthelyi Hírlap, 1933. március 5.

⁶⁴ Keszthelyi Hírlap, 1933. március 26.

⁶⁵ Müller Róbert: A keszthelyi Fő tér. = Zalai Múzeum 13. Zalaegerszeg, 2004. 193-205.

⁶⁶ Keszthelyi Hírek, 1931. május 3.

emeleti helyiségek rendbehozatalára fordítani. A postafőnöki lakásba a Társaskör költözik, a másik lakást szabadkézből értékesíti az előjáróság. A gyógyszerár irodahelyisége helyén Molnár Mihály kelmefestőnek lesz az üzlete. Az üzlet-átalakítási munkát Németh István építész végzi, aki a kiírt pályázaton, hét pályázó közül a legolcsóbb ajánlatot tette.” – tájékoztatott a *Keszthelyi Hírek*.⁶⁷

Úgy tűnik, hogy a Keszthelyen háztulajdont szerző dr. Ivanitsot felháborította az egyre emelkedő házadóalap. A helyi lap szerint dr. Ivanits Károly a túl magas házadóalap elleni fellépést sürgette, ennek érdekében a Hungária étterem különtermébe, szemben a patikával, mintegy száz háztulajdonost hívott meg. Vitaindítójában elmondta, hogy méltánytalanul magas a házbérlővédelmi adó akkor, amikor a bérleti díjak összege csökken. Az összehívott tulajdonosok úgy döntöttek, hogy memorandumot küldenek az illetékes hatóságoknak, valamint „megindítják a mozgalmat a keszthelyi ház-és ingatlan tulajdonosok szövetségének megalakítására”. Az előkészítő bizottságot is megválasztották, melynek elnöke dr. Ivanits Károly lett.⁶⁸ Mindebből világosan kitűnik, hogy a gyógyszerár tulajdonosok aktívan vettek részt a város életében, amint azt a polgári lét és a kor szellemisége meg is követelte. Presztízst szereztek és azt meg is tartották. Az államosítást azonban egyikőjük sem kerülte el.

⁶⁷ Keszthelyi Hírek, 1931. április 26.

⁶⁸ Keszthelyi Hírlap, 1934. február 11.

Az Ivanits család sírja a keszthelyi Szent Miklós temetőben

Dr. Ivanits Károly 1952. december 31-én hunyt el Keszthelyen, „szívizom elfajulásban”. Hült tetemét a keszthelyi Szent Miklós temetőben található családi sírba helyezték örök nyugalomra. Ugyanabban a sírban nyugszik Ella lánya, férjezett Nedelkovics(!) Antalné (+1947) és Ottó (+1935) fia, aki gyógyszerészhallgató korában, 24 évesen hunyt el.⁶⁹ Felesége Riedl Etelka túlélte férjét, 1956-ban halt meg.

Amíg a századfordulón Keszthely lakossága 8600 fő volt, addig 1930-ban meghaladta a 11000 főt. Éppen ezért húszas évek második felében felvetődött egy harmadik patika létrehozásának igénye. Ám amint azt tapasztalni lehetett a második esetében, ennek a patikának létrehozása is megosztotta a hivatalosságokat. A *Keszthelyi Hírlap* 1927-ben fel is teszi a kérdést: *Lesz-e keszthelyi harmadik gyógyszerház?* – s meg is adja rá a választ: *Egyelőre aligha!*⁷⁰ Még egy fél év sem telt el s a keszthelyi lap már azt a hírt közli, hogy dr. Szmodiss József okleveles gyógyszerésznek kiadták a harmadik patika megnyitásának engedélyét. A *Keszthelyi Hírek* tájékoztat az eseményről: *„Kiadták a keszthelyi harmadik gyógyszerház jogát. Zala vármegye közgyűlése február 15-én szavazta*

⁶⁹ Ivanits Ottó gyászjelentése (Balatoni Múzeum) ; Keszthelyi Hírlap, 1935. január 13. ; Itt kell megjegyezni, hogy a keszthelyi Szent Miklós temetőben lévő Ivanits családi sírban, a XXI. század elején, új fekete márvány sírkő került, amelyre Ivanits Ottó halálának évét tévesen (1934), vésték fel.

⁷⁰ Keszthelyi Hírlap, 1927. február 13.

meg. Az indok; város fejlődése, népesség szaporodása, közintézmények, kultúrpalota létesítése. Három folyamodó közül dr. Szmodiss József okl. gyógyszerész, nagykanizsai lakos nyert. Ez évben fel kell állítani, mert különben elveszti az engedélyt. A Rákóczi tér körül óhajtják megnyitni.”⁷¹

Az új patika létrehozása azonban nem ment ilyen simán és az új gyógytár megnyitására is várni kellett még. Ugyanis komoly elvárásai és elképzelései voltak a városnak, de elvárásai és elképzelései voltak dr. Szmodiss gyógyszerésznek is. A város egy eddig elhanyagoltabb, ám fejlődésnek indult területre szánta az új patikát, míg dr. Szmodiss a Kossuth Lajos utcára, illetve minél közelebb a központhoz (Kossuth utca 13-23 vagy 14-24 számú házban) szeretett volna költözni, szerinte a Rákóczi tér a városon kívülre esik. A helyi sajtó is behatóbban foglalkozott az üggyel, amikor azt írta: „Mert igenis állítjuk, hogy az annyira lenézett városrész a város legfejlődésre képesebb része. Ne fosszuk meg a fejlődés lehetőségétől. Állítsa csak fel dr. Szmodiss József gyógyszerertárát a Rákóczi téren, meglátja, hogy hamarosan telepszik oda orvos is. (...) S akkor majd hálás lesz azoknak, akik Őt arra a helyre helyezték.”⁷²

Végül a Népjóléti Minisztérium is a Rákóczi teret nevezte meg, mert a patika „itt szolgálja leginkább a közérdeket.”⁷³ A főszolgabíró pedig kijelölte a pontos helyét. Az új, Szent Antal Gyógyszertár a Stampfel-féle házban, a Rákóczi tér és a Hajdú (ma Bem) utca találkozásánál került elhelyezésre, ajtaja a Hajdú utcára nyílt. „Végre dr. Szmodiss József is belenyugodott a változhatatlanba. – írta nem kis malíciával a Keszthelyi Hírek.⁷⁴ A gyógyszertárat az 1950-es években zárták be. Ma már az épülete sem áll, lebontották.

⁷¹ Keszthelyi Hírek, 1927. június 12.

⁷² Keszthelyi Hírek, 1927. december 4.

⁷³ Keszthelyi Hírek, 1928. január 29.

⁷⁴ Keszthelyi Hírek, 1928. április 8.

Dr. Szmodiss József 1890-ben született Muraszerdahelyen.⁷⁵ Középiskolái elvégzését követően megszerezte a gyógyszerészi diplomát és doktorátust tett. Előbb Veszprémben, majd Nagykanizsán működött, végül Keszthelyen.⁷⁶ Az államosítást követően Keszthelyen maradt és kezdetben a *Két Oroszlán* patikában volt vezető gyógyszerész. Később feleségével, Plentzner Adával (+1978) együtt Budapestre költözött.⁷⁷ Feltehetjük a kérdést, hogy az 1963-ban Érdemes gyógyszerész kitüntetést kapott Dr. Szmodiss József azonos-e a keszthelyi gyógyszerésszel, esetleg csak névrokona?⁷⁸

Mindhárom patikát a „fordulat évét” követően állami kezelésbe vették. Dr. Kata Mihály írja erről az időről és az államosítás lefolyásáról: „1950. július 28-án délelőtt fél 10-kor az ország összes gyógyszertárát államosították.(...) Az előkészítés a legnagyobb titoktartás mellett folyt. Kiszemelték a létesítendő Gyógyszertárak Nemzeti Vállalatai fővárosi, ill. megyei vezetőit, ezek munkáskáderek voltak. Előre – papíron – 3 tagú bizottságokat állítottak össze, melyek feladata a mintegy 1200 gyógyszertár államosításának végrehajtása volt. Ezekben egy politikai megbízott, egy tanácsi (pénzügyi) tisztviselő és egy szakközeg (alkalmazott gyógyszerész, laboráns, esetleg hatósági orvos) szerepelt. A bizottság az adott időpontban megjelent a gyógyszertárban. A tulajdonosnak átadta a Népjóléti Minisztérium értesítését, miszerint a gyógyszertárat állami kezelésbe utalja. Azonnal lefoglalták a készpénzt. A gyógyszerész már nem vehette át kintlévőségeit, így a forgalma zömét kitevő társadalombiztosítási (OTI) számlája értékét sem. Felleltározták (általában két nap alatt) a raktárkészletet, átvették a felszerelést, berendezést. Államosításra kerültek a gyógyszerészek ház-ingatlanai is. Sok helyütt házkutatást tartottak a gyógyszerészek lakásaiban. Lefoglaltak különböző személyes

⁷⁵ Ma Mursko Središće (Horvátország).

⁷⁶ Zala vármegye feltámadása a Trianon után. Zalai Fejek. Budapest, 1930. 332.

⁷⁷ Dr. Kovács Pál gyógyszerész szíves szóbeli közlése

⁷⁸ Gyógyszerészeti évkönyv, 1984. Budapest, 1984. 341.

tulajdonokat: gépkocsit, kerékpárt, írógépet, stb. Az egyes bizottságok jóindulatán vagy rosszhiszeműségén múlt, hogy mi kerül államosításra. Így e réteget anyagilag tönkretették. (...)

A törvényerejű rendelet értelmében az állami tulajdonba vételnek kártalanítás ellenében kellett volna történnie, a szöveg szerint: "A kártalanításról külön jogszabály rendelkezik." Erre azonban nem került sor.⁷⁹

Cséby Géza gyógyszerár-tulajdonos számára kézbesített „értesítést” sikerült fellelni. De hasonló értesítést kapott dr. Ivanits és dr. Szmodiss is. Egy A/4-es félbevágott szívpapírra (stencilgépekhez használták) a következő szöveget írták: „Magyar Népjóléti Minisztérium. Két Oroszlán c. gyógyszerár felelős vezetőjének, Keszthely. Értesítem, hogy a Két Oroszlán c. gyógyszerárat állami kezelésbe utalom. Budapest, 1950. július 28.

A miniszter helyett: államtitkár⁸⁰ Ennyi. Nem több, nem kevesebb. A levél keltezésének dátumakor megtörtént az államosítás is.

Népjóléti Minisztérium.

Két Oroszlán c. gyógyszerár felelős vezetőjének
Keszthely

Értesítem, hogy a Két Oroszlán c. gyógyszerárat állami kezelésbe utalom.

Budapest, 1950. július 28.

A miniszter helyett:

Dr. T. Keszthelyi
államtitkár,

Az államosításról szóló „okirat”

Az államosításra érkező hivatalos személyek nem csak a gyógyszerár berendezéseit, a gyógyszerkészletet igyekeztek állami tulajdonba venni, de mindent „ami elérhető” volt. Így kerültek államosításra a *Két Oroszlán Gyógyszertár* inspekción

⁷⁹ Dr. Kata Mihály: Negyven éve államosították a közforgalmú gyógyszerárakat. = Gyógyszerészi Hírlap I./8. 1990. augusztus. 1-2. old.

⁸⁰ A dokumentum a szerző tulajdonában van.

szobájában található családi tulajdonú festmények, órák, könyvek, bútorok, így a már beszerzett téli tüzelő. Ezen túl felmentek a gyógyszerész patika fölötti lakásába és írógépet kerestek, hogy állami tulajdonba vehessék. A gyógyszerész Csepel motorkerékpárja úgy úszta meg a köztulajdonba vételt, hogy a részletre beszerzett jármű árát még nem fizette ki teljes egészében tulajdonosa. Dr. Szmodiss József ezüst evőeszköz készletét patikájában őrizte – gondolván; talán megmenekül a rekvirálástól. Nem így történt, az étkészletet is állami tulajdonba vették.⁸¹

Ezt követően gyógyszerertári központokat hoztak létre minden megyében. Mivel ebben az évben csatolták át, több településsel egyetemben, Keszthelyt is Veszprém megyéhez, a keszthelyi patikák központja, már az új megyeszékhely, Veszprém lett. Hogy György írja erről a kezdeti időszakról: *„A Gyógyszertár Nemzeti Vállalat gépezetének beindítását (Veszprém megyében) egy Szappanos Antal nevű, Budapestről kiküldött miniszteri biztos végezte el. Ő csak egy hónapot töltött Veszprémben és a rábízott feladat elvégzése után visszament Budapestre. Igazgató utódai (a Veszprém Gyógyszertár Nemzeti Vállalat élén):*

- *Dabronaky Károly, ajkai bányász, 1950–1951*
- *Diamant Béla, budapesti fodrász, 1952 első féléve*
- *Ferenczi Gyula, tatai bányaács, 1952 második féléve.*

Az új feltételrendszerben nagyon nehezen tudtak az elvárásoknak megfelelni, mert ezek az igazgatók a szakmában teljesen járatlanok, politikailag azonban megbízható munkáskáderek voltak. E kényszerhelyzetben alakult ki országszerte a szakfelügyelő-főgyógyszerészi hálózat. 1953. január 1-től az igazgatói székbe Ostoros György személyében érettségizett ember került a vállalathoz a Népjóléti Minisztériumból, aki a későbbi években jogászdoktori diplomát szerzett.”⁸²

Így kerültek állami, azaz a *Gyógyszertárak Nemzeti Vállalata* tulajdonába az ország magánpatikái, és ezzel együtt vált semmivé több generáció áldozatos, a magyar egészségügy érdekében kifejtett munkája.

⁸¹ Dr. Pethő Árpádné Bentzik Edit gyógyszerész szíves szóbeli közlése (2019)

⁸² Hogy György: A veszprémi patikák története. Veszprém, 2017. 48. old.